

Serbest Piyasa Hamallarının Sigortalı Yapılması Zorunlu mu?

Mahmut Çolak

İş ve Sosyal Güvenlik Danışmanı

Tarih: 08.02.2021

Kısa Cevap

Hayır. İş çıktıkça piyasadan temin edilen ve isteyen işini yapan serbest piyasa hamallarıyla kurulan ilişki hizmet akdi değil vekâlet ya da taşıma sözleşmesi niteliğinde olduğundan bu kişiler 4/1-a kapsamında sigortalı sayılmaz; 4/1-b şartlarını da taşımazlar. Ancak aynı hamal “zaman” ve “bağımlılık” unsurlarını gerçekleştirecek biçimde bir işverenin işyerinde çalışıyorsa ilişki hizmet akdine dayanır ve 4/1-a kapsamında sigortalı sayılır.

Mevzuattaki Değişiklik

5510 sayılı Kanunun ilk kez Resmî Gazete’de yayımlandığı tarihte yer alan düzenlemeye göre (yürürlüğe konulmadan önce) niteliği itibarıyla bir kişinin bir gün içinde yapabileceği işlerde yevmiyeli olarak çalışanlar, sigortalı sayılmıyordu (5510 sayılı Kanun Madde 6/j).

5754 sayılı Kanunun 4’üncü maddesi ile, 5510 sayılı Kanunun 6’ncı maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi hükmü yürürlükten kaldırılarak, bir kişinin bir gün içinde yapabileceği işlerde, yevmiyeli olarak çalışanlar, yasa koyucu tarafından bir nevi sigortalılık kapsamına tekrar alınmışlardır.

Vergiden Muaf Esnaf

193 sayılı Kanunun “vergiden muaf esnaf” başlığını taşıyan 9’uncu maddesinin (1) numaralı fıkrasının (2) nolu bendine göre; bir işyeri açmaksızın gezici olarak ve doğrudan doğruya müstehlike iş yapan hallaç, kalaycı, lehimci, musluk tamircisi, çilingir, ayakkabı tamircisi, kundura boyacısı, berber, nalbant, fotoğrafçı, odun ve kömür kırıcısı, çamaşır yıkayıcısı ve **hamallar** gibi küçük sanat erbabı, gelir vergisinden muaf tutulmuştur.

Serbest Piyasa Hamallarının Durumu

İş çıktıkça piyasadan temin edilen ve isteyen işini yapan serbest piyasa hamallarının çalışmalarının, kendi nam ve hesabına çalışanlar olarak kabul edilmesi, işini yaptıkları şahıslarla aralarındaki akdin vekâlet akdi olması nedeniyle, 4/1-a kapsamında sigortalı kabul edilemezler.

Her ne kadar kendi nam ve hesabına çalışanlar olarak kabul edilse de, 4/1-b kapsamındaki sigortalılık şartlarını da sağlamamaktadırlar.

Sözleşme Türünün Belirlenmesi

Hizmet akdini özellikle bazı durumlarda “istisna akdi” ile “vekâlet akdi”nden hatta “taşıma sözleşmesi”nden ayırt etmek kolay olmamaktadır. Bu gibi durumlarda, sözleşmede yazılı sözcüklerle bağlı kalmamak, olayın tüm özellikleri göz önünde tutularak tarafların gerçek amaçlarını araştırmak ve hangi yoldan ne gibi bir maksadın gerçekleştirilmek istendiğini saptamak gerekir. Herhalde, bu konuda, görülen işin aynı niteliği taşımasına rağmen, başka başka sözleşme türlerine dayanması olasılığı gözden uzak tutulmamalıdır. **Örneğin;** bir hamal “zaman” ve “bağımlılık” unsurlarını gerçekleştirecek biçimde bir nakliyat şirketinin yüklerini taşıyor, araçlarından indiriyor ve araçlarına bindiriyorsa, bu durumda iş ilişkisi, hizmet akdine dayanıyor demektir ve dolayısıyla kendisi de 4/1-a kapsamında sigortalı sayılacaktır.

Aynı hamal, nakliyat ambarlarının bulunduğu yerde bir kahvede oturur, nakliyat şirketinin çağırması üzerine o şirketin yükünü taşır, araçlarından yük indirir ve araçlarına yük bindirirse ve bu iş bittikten sonra ayrılırsa, bu durumda, çalışma ilişkisi taşıma sözleşmesine dayandığı için, uygulamada serbest piyasa hamalı diye adlandırılan bu kişinin 4/1-a kapsamında sigortalı sayılması mümkün değildir.

Yargı Kararları

Bir yargı kararında (**Yrg. 10. HD., T.08.07.1986, E./K. 88/5421**), taşıma sözleşmesi gereğince çalışan hamalların sigortalı sayılamayacağına hükmedilmiştir. Diğer bir kararda ise (**Yrg. 21. HD, E.2013/4108, K.2013/9262**), Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığı tarafından yoksullara kömür dağıtımında çalışan kişilerin işçi kahvesinde bekledikleri, iş çıktığı zaman işe gittikleri, kömür dağıtım işi çıktığı zaman vakfın kömürlerini dağıttıkları, çalıştıkları gün için günlük yevmiye aldıkları, iş bitince başka iş beklemek için tekrar işçi kahvesine geldikleri ve başka iş bekledikleri için serbest piyasa hamalı oldukları ve yerleşik içtihatlarla göre bunların sigortalı olamayacağı hüküm altına alınmıştır.

Çalışan "zaman" ve "bağımlılık" unsurlarını içerir biçimde çalışmaktaysa, oradaki çalışma ilişkisi hizmet akdine dayanıyor demektir. Bilindiği gibi "zaman" unsuru, çalışmanın işgücünü, belirli ya da belirli olmayan bir süre içinde, işverenin buyruğunda bulundurmasını kapsar. Hiç kuşkusuz, çalışan, bu süre içinde işveren veya vekilinin buyruğu ve denetimi altında (bağımlı olarak) edimini

yerine getirecektir. Burada söz konusu olan bağımlılık ise, her an ve durumda çalışanı denetleme veya buyruğuna göre edimini yaptırma olanağını işverene tanıyan, çalışanın edimi ile ilgili buyruklar dışında çalışma olanağı bulamayacağı nitelikte bir bağımlılıktır. Bununla birlikte sigortalı sayılabilmek için bunlardan ayrı olarak hizmet sözleşmesinin öngördüğü edimin işverene ait işyerinde görülmesi koşulunun da gerçekleşmiş bulunması gerekir. Bu suretle, özellikle bağımlı çalışma unsurunun işveren için kolayca uygulanma olanağı sağlanmıştır. Başka bir deyişle sigortalı sayılabilmek için, hizmet sözleşmesindeki bağımlılığın üstünde, gerçekleştirilmesi mümkün gerçek bağımlı çalışma koşulu aranacaktır. Yok, eğer, çalışan, işgücünü, belirli ya da belirli olmayan bir zaman için çalıştırmanın buyruğunda bulundurmakla yükümlü olmayarak, işverenin buyruğuna bağlı olmadan sözleşmedeki amaçları gerçekleştirecek biçimde edimini görüyorsa, sözleşmenin amacı bir eser meydana getirmekse, çalışma ilişkisi, istisna akdine dayanıyor demektir **(Yrg. 10. HD., T.18.06.1990, E.1990/2951, K.1990/6089)**.

Sık Sorulan Sorular

Serbest piyasa hamalı 4/1-a kapsamında sigortalı sayılır mı?

Hayır. İşini yaptığı kişilerle arasındaki akit vekâlet ya da taşıma sözleşmesi niteliğinde olduğundan hizmet akdi bulunmaz; 4/1-b şartlarını da sağlamazlar.

Hangi hâlde hamal sigortalı sayılır?

“Zaman” ve “bağımlılık” unsurlarını gerçekleştirecek biçimde bir işverenin işyerinde çalışıyorsa ilişki hizmet akdine dayanır ve 4/1-a kapsamında sigortalı sayılır.

Sözleşmenin adı belirleyici midir?

Hayır. Sözleşmedeki sözcüklerle bağlı kalınmaz; olayın tüm özellikleri gözetilerek tarafların gerçek amacı araştırılır.

Yargı bu konuda ne diyor?

Yargıtay 10. HD (08.07.1986) taşıma sözleşmesiyle çalışan hamalların sigortalı sayılamayacağına; Yargıtay 21. HD (E. 2013/4108, K. 2013/9262) işçi kahvesinde iş bekleyip yevmiyeyle çalışanların serbest piyasa hamalı olduğu ve sigortalı olamayacaklarına hükmetmiştir.

Resmî Kaynaklar

- 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (4 ve 6’ncı maddeler)
- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu (9’uncu madde – vergiden muaf esnaf)
- 5754 sayılı Kanun (4’üncü madde)

- Yargıtay 10. HD 08.07.1986, E./K. 88/5421 · Yargıtay 10. HD 18.06.1990, E. 1990/2951, K. 1990/6089 · Yargıtay 21. HD, E. 2013/4108, K. 2013/9262

Bu sirküler genel bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Somut uygulama öncesinde ilgili resmî kaynakların güncel hâli ve şirketin özel koşulları ayrıca değerlendirilmelidir.

PROZON'DAN

Yazılım, danışmanlık ve ücretsiz araçlar

YAZILIM VE HİZMET

Bordro ve Özlük Yazılımı

Karmaşık bordroyu tek motorda çalıştırın.

prozon.net/bordro-ve-ozluk-yazilimi/

Bordro Outsource

Operasyon bizde, ekran ve veri sizde.

prozon.net/insan-kaynaklari/bordro-outsource/

Ar-Ge, Teknopark, TEKMER

Kurgu, başvuru ve muafiyet süreçleri.

prozon.net/yatirimlar-ve-ar-ge/

ÜCRETSİZ ARAÇLAR

Hesap Makineleri

Bordro ve tazminat hesapları; üyelik gerekmez.

prozon.net/hesap-makineleri/

Analiz Merkezi

Teknopark ve teşvik analizleri.

analiz.prozon.net

Yıllık Parametreler

SGK ve vergi parametreleri, yıl yıl.

prozon.net/yillik-parametreler/

GÜNCEL KALIN

Mevzuat Takvimi

Beyan ve ödeme günleri tek takvimde.

prozon.net/mevzuat-takvimi/

Mevzuat Sirkülerleri

Haftada üç gün, ücretsiz e-posta bülteni.

prozon.net/sirkuler/#bulten

Bu belge <https://prozon.net/sirkuler/serbest-piyasa-hamallarinin-sigortali-yapilmasi-zorunlu-mu/> adresindeki sirkülerden 21.09.2026 00:39 tarihinde üretilmiştir. Mevzuat değişebilir; güncel metin için siteyi ziyaret edin. Sirküler, bilgilendirme amaçlıdır; somut olaylar için danışmanlarımızla görüşün.

Prozon Kurumsal Teknoloji Çözümleri A.Ş. · Artan Plaza, Bağlarbaşı, Feyzullah Cd. No:140 Kat:5, 34844 Maltepe / İstanbul · +90 216 808 02 39 · bilgi@prozon.net